

SZOCIOLÓGUS

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

SZOCIOLÓGUS

Feladatok és tevékenységek

A szakma rövid története

A szociológia, mint tudomány és sajátos szakma a *XIX. században alakult ki*. Kialakulását sürgette az a tény, hogy ekkorra már a természettudományokban nagyjából kialakultak a megbízható mérési módszerek, a tudósok lefektették a fontosabb alapelveket és törvényeket. Úgy tűnt, hogy a természeti jelenségeket matematikai pontossággal lehet vizsgálni és előre jelezni. Ennek mintájára egy-két filozófusban, illetve a társadalomra odafigyelő kutatóban megfogalmazódott a kérdés: vajon lehetne-e a társadalmat, a társadalmi élet jelenségeit a természettudományokhoz hasonló módszerekkel vizsgálni?! Ez a kérdés vezetett a Szociológia mint tudomány kialakulásához.

Az első szociológusnak a szakirodalom a francia származású *Auguste Comte*-ot tekinti, ő használta először a „szociológia” elnevezést. Comte a már említett kérdésben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a társadalom jelenségei ugyanolyan pontosan leírhatók, mint a természet, a különböző törvényszerűségek segítségével. Érdekes módon a szociológia alapító atyjai között tartják számon Karl Marxot is, aki a kapitalizmus bírálatával, a munkásosztály helyzetének elemzésével is foglalkozott.

Magyarországon a szociológia története az irodalmi tanulmányokból ismert Húszadik Század című folyóirat illetve a *Társadalomtudományi Társaság* körül szerveződött politológusokhoz és filozófusokhoz köthető. Ez a szociológiai iskola igyekezett a korabeli külföldi szociológiai irodalmat megismertetni a hazai közönséggel, illetve a különböző társadalmi problémák magyarázatára, előrejelzésére törekedett. 1919 után a tagok jó része külföldre távozott, így ez a szellemi műhely megszűnt.

A két világháború közti időszakban Magyarországon nem volt sem szociológia oktatás sem szociológiai kutatás. Az 1930-as évektől voltak azonban olyan kezdeményezések, amik a szociológia, mint tudomány és szakma későbbi fejlődése szempontjából fontosak. Ezek a különböző *falukutatók* voltak, amelyek elsősorban a parasztság helyzetét vizsgálták. Ez

az úgynevezett szociográfiai irányzat nem volt hosszú életű mivel 1945 után a politikai vezetés betiltotta a társadalmi problémák kutatását.

Az 1960-as évektől születhetett újjá a magyar szociológia a politikai hatalom enyhülésével. Létrejött a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézete, az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen és a Közgazdasági Egyetemen működő szociológiai tanszékek és kutatócsoportok.

Az első államilag támogatott kutatások az idős népesség helyzetével, a jövedelemkülönbségek elemzésével, az alkoholizmus és az öngyilkosság társadalmi okainak vizsgálatával foglalkoztak.

A 70-es, 80-as években országos kutatások folytak a munka-, az üzemszociológia, a város- és faluszociológia illetve az oktatásszociológia keretében. Ezekben az években a magyar szociológia bekapcsolódott a nemzetközi vérkeringésbe.

A szociológus feladatai

A szociológia egyszerűsített jelentésében „**társadalomtan**”-t jelent. Ez az a tudományág ami a társadalmi élet jelenségeit kutatja. Társadalom: az emberek rendszeres, folyamatos együttélése. Fentiekből következik, hogy a szociológus megfigyeli, kutatja, megvizsgálja és elemzi az emberek együttéléséből eredő értékeket, jelenségeket, folyamatokat, szokásokat, jellemzőket, az emberek egymásra gyakorolt hatásait, stb.

A szociológus különböző területeken, munkakörökben helyezkedhet el és ezekhez különböző feladatok és tevékenységek tartoznak.

A szociológus lehet:

- ◆ tudományos kutató,
- ◆ piac- és közvélemény-kutató és
- ◆ taníthat is.

Tudományos kutató

Ebben az esetben a szociológus általában egy állami kutatóintézet alkalmazásában áll, amiből egyre kevesebb van az országban. A tudományos kutató hivatásszerűen kutatásának él, ami azt jelenti, hogy államilag finanszírozott kutatásokat tervez meg, folytat le, és értékeli ki. Tudományos munkája során dolgozhat *kérdőívekkel*, készíthet *interjúkat*, végezhet *megfigyeléseket*, vagy *elemezhet dokumentumokat és a feldolgozott eredményeket*.

A *kérdőíves* adatfeldolgozás a legegyszerűbb és legkedveltebb forma. Ekkor a kutató munkájának kezdeti fázisában összeállít egy kérdőívet, amin azok a kérdések szerepelnek, amire a szociológus kutatása szempontjából kíváncsi. Pl. ha valaki a lakosság szabadidő-eltöltési szokásait vizsgálja, a következő kérdéseket teheti bele a kérdőívbe: *Mennyi szabadideje van egy héten? Milyen tevékenységgel tölti általában a szabadidejét? Milyen gyakran jár szórakozó helyekre?*, stb. (A kérdőív kérdései lehetnek, nyitottak vagy zártak: nyitott kérdésre a válaszadó szabadon adhat választ melyet a kérdőívben pontosan rögzíteni kell. Zárt kérdések esetén a lehetséges válaszokat a kérdőív összeállítója felsorolja, és ebből kell választania a kérdezettnek.)

Az *interjúzás* is kedvelt módszer, de az így nyert adatokat nehezebb feldolgozni. Hasonlóan, mint a riporter, a kutató is beszélgetést folytat az interjúalannal meghatározott kérdések mentén. Az interjút célszerű diktafonon rögzíteni, ekkor a kutató dolga könnyebb, hiszen nem kell jegyzetelnie beszélgetés közben.

A kutató végezhet *megfigyeléseket* is pl. ha a drogfogyasztásra kíváncsi, elvegyülhet szombat este egy szórakozóhely forgatagában és onnan veheti szemügyre az eseményeket, mintegy részt véve azokban.

A dokumentumelemzés során elemezhet naplórészleteket, vagy például, ha kifejezetten egy bizonyos korszak érdeklő, elemezheti a korabeli sajtót. Ide tartozik az is, ha az adatfelvétel feldolgozott eredményeit elemzi, írja le.

Ez a munka *közalkalmazotti jogviszonyt* jelent, tehát nem jár érte túl sok fizetés, *előnye* viszont, hogy kötetlen munkaidőben végezhető, az illető szabadon osztja be a munkáját. A tudományos kutatói állás sokszor együtt jár valamilyen egyetemi oktatási lehetőséggel is, tehát lehetőség nyílik a kutató érdeklődésének megfelelő területen való tanításra. Ilyen

kutatói helyek vannak például a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetében, vagy a Társadalomkutatási Informatikai Egyesülésnél, illetve a Központi Statisztikai Hivatalnál. Tudni kell még erről a szakmáról azt, hogy az üres állásokat az intézetek ritkán töltik be hirdetés útján.

Piac-, és közvélemény-kutató

Ez talán a legismertebb tevékenységi terület. Különösen választások előtt hallani arról, hogy valamilyen közvélemény-kutató cég szerint ez és ez a párt fogja megnyerni a választásokat. Az ismertebb közvélemény-kutató cégek mellett azonban számtalan kisebb piackutató cég van, elsősorban budapesti székhellyel. A cégek zömmel külföldi tulajdonban vannak - sokszor amerikai érdekeltségűek - ezért a cégen belüli kommunikációs nyelv az angol. (Angolul kell az adatelemzéseket végezni, és angolul kell a kutatásokról a tanulmányokat megírni.) Egy ilyen cégnél is végig kell járni a számlátrát. A kezdő a munkáját gyakornokként vagy kutatási asszisztensként kezdi.

A *közvélemény-kutató* - ahogyan a nevében is benne van - a közösség, a társadalom véleményét kérdezi meg bizonyos kérdésekben, pl. „Mi a véleménye az ország Miniszterelnökéről?”, „Kit tart a legszimpatikusabb politikusnak?”, stb. (Természetesen egy kutatás során nem kérdezik meg Magyarország összes lakosát, hanem tudományos módszerekkel választják ki a megkérdezésre kerülő embereket.)

A *piackutató cégek* azt vizsgálják, hogy egy adott termék bevezetését várhatóan hogyan fogadja majd a lakosság, egy adott terméket mennyire kedvelnek, stb. A piac-, és közvélemény-kutató cégeknél lehet a legjobban keresni, a fizetés általában az elvégzett munkával arányos, tehát az illető annyit kereshet, amennyit hajlandó keményen dolgozni. (Általában az ilyen cégeknél a munkaidő nem napi 8 óra...) Ahogyan már arról szó volt, jól kell tudni angolul és érteni kell a számítógépes adatfeldolgozáshoz.

Tanítás

A tanítás sokszor összekapcsolódik kutatói intézeti állással, vagy több egyetemi tanítási hellyel. Az oktatás természetesen főállásban is végezhető. *Az egyetemen tanító szociológusnak rendelkeznie kell egy-két jó kutatási területtel, ami őt érdekli, és ahol*

kutatásokat végez. Ilyen lehet pl. a különböző társadalmi rétegek életmódja, a lakosság életkori megoszlása, sajátosságai, a társadalmi rétegződés, egyes társadalmi csoportok helyzete. A kutatási témákhoz kapcsolódva építi fel *egyetemi előadásait*, vezeti az *egyetemi gyakorlatokat*. Itt is végig kell járni a számléltrát. Az embert először tanársegédként veszik fel, ekkor még előadásokat nem tarthat, csak gyakorlatokat vezet. A tanársegédi alkalmazásnak egyre inkább az a feltétele, hogy az illető valamilyen doktorátust szerezzen.

A doktori iskola rendszere újkeletű Magyarországon. Angolul *Ph. D.*-nek hívják. A lényege az, hogy az egyetemi diploma megszerzése után az illető még 3 évig tanul egy doktori programban. Szociológia *Ph. D.* program jelenleg csak Budapesten van, az ELTE és a Közgazdasági Egyetem közös szervezésében. A 3 év alatt célszerű tudományos *folyóiratokban publikálni, tanítani*, tanulmányútra utazni külföldre. A *Ph. D.* programban való bekerüléstől számított 8 éven belül a pályázónak meg kell írnia doktori disszertációját, ami a saját tudományos kutatásaira épül. Ha sikeresen megvédi a disszertációját, azaz egy tudósokból álló bizottság azt elfogadja, akkor szerzi meg *Ph. D.* címet, ami jelentős, nemzetközileg elismert tudományos fokozatnak számít. Tanársegéd maximum 8 évig lehet az ember. Ezután nevezhetik ki adjunktusnak, majd ezt követi az egyetemi docensi, majd az egyetemi tanári-, professzori- kinevezés. (Minden fokozat megfelelő tudományos teljesítményhez kötött.)

A fentiek általánosságban mutatták be a szociológus tevékenységi formáit. A szociológusi munka különböző változatairól, ágazatairól, területeiről lásd a Szakképzésről c. résznél a szakszociológiáknál leírtakat.

Az ismertetett tevékenységek mellett űzhet a szociológus *szellemi szabad foglalkozást* pl. *újságírást*, vagy elhelyezkedhet a *szociális szférában* pl. a gyermekvédelemben, az idősgondozásban – ekkor végzettségénél fogva általában valamilyen vezető beosztásba kerül.

A szociológus bármilyen tevékenységet is végez, szüksége van a számítógép rendszeres használatára, amit természetesen meg lehet tanulni még a középiskolában vagy sok más erre szakosodott tanfolyamon.

Összefoglalva, az eddigieket a szociológus pálya annak lehet érdekes aki szeret kapcsolatba kerülni sokfajta emberrel, vonzódik a kutatásokhoz, a társadalommal s annak jelenségeivel kapcsolatos „rejtélyek”, összefüggések felderítéséhez.

A szociológus tevékenységének **tárgyi feltételei** a következők:

- ◆ számítógép,
- ◆ SPSS programcsomag az adatelemzéshez,
- ◆ papír,
- ◆ íróeszközök,
- ◆ szakkönyvek.

A szociológus különböző szakemberekkel áll **munkakapcsolatban**:

- ◆ kutatókkal intézeten belül és kívül (külföldiekkel is),
- ◆ politikusokkal,
- ◆ közhivatalokban dolgozókkal,
- ◆ megkérdezett, megfigyelt személyekkel, stb.

Követelmények

A szociológusi munka nem jár különösebb fizikai megterheléssel, környezeti ártalommal és semmilyen speciális egészségügyi követelménynek nem kell megfelelni a szakma gyakorlása során. Tulajdonképpen teljes egészében szellemi munkát igényel.

A munka során vannak nagyon fontos **emberi tulajdonságok**, amelyeknek megléte vagy hiánya döntően befolyásolja a szociológus munkájának sikerét. Ezek a következők:

◆ ***Jó kommunikációs készség***

Mivel a szociológus egy-egy kutatása során sokféle emberrel kerül kapcsolatba, akiket meg kell győznie arról, hogy válaszoljanak a kérdőívben szereplő kérdésekre. A különböző intelligenciájú emberekkel természetesen különböző kommunikációs módszerekkel lehet szót érteni - ezeknek ismerete különösen fontos -, de ez teszi igazán érdekessé ezt a munkát.

◆ ***Konfliktuskezelő készség***

Nem mindig fogadják a válaszolók a 15 oldalas kérdőívvel megjelenő szociológust kitörő lelkesedéssel.

◆ ***Megfelelő előadói képesség***

Ez oktatás, előadások tartása esetén fontos. Különösen lényeges ennél az állásnál az, hogy a tanár képes legyen érzékenyen reagálni a diákokra, nemcsak a diákok által feltett kérdésekre, hanem a diákok nem szóbeli közléseire is. Egy jó tanár a legunalmasabb témát is színessé és érdekessé tudja tenni.

◆ ***Kutatói lelemény, kreativitás***

Ne ötszázszor körüljárt témát kutassunk ötszázegyedik alkalommal, hanem lássuk meg a még kiaknázatlan kutatásra alkalmas problémákat, területeket; találjunk új szempontokat egy régebbi téma feltámasztásához. Tudjon tehát újat létrehozni, alkotni.

◆ ***Saját hibái, tévedései beismerésének a képessége***

Kicsit furcsának tűnhet ez a kritérium, de egyáltalán nem elhanyagolható. Képzeljük el a következő szituációt: Már két éve kutatunk egy témát, megvannak az elképzeléseink, feltételezéseink ezzel kapcsolatban. Azt tapasztaljuk azonban, hogy a válaszok szöges ellentétben állnak korábbi elképzeléseinkkel. Nem sikerült tehát „igazolni” azokat. Felmerül a dilemma: mit csináljunk? Fogadjuk el ezt a tényt és becsületesen írjuk meg, hogy kutatások cáfolják korábbi feltételezéseinket, vagy esetleg úgy csűrjük-csavarjuk a kutatási eredményeket, hogy valamiképpen mégiscsak igazolják korábbi elképzeléseinket. Természetesen a kutatói etika nem engedi meg az eredmények meghamisítását.

Ha valakinek az eddig leírtak felkeltették érdeklődését, akkor érdemes az erre való felkészülést már a középiskola első éveiben elkezdenie. Az egyetemek szociológia szakára való bejutáshoz ugyanis nemcsak kiváló felvételi eredmény, hanem sok helyen a megfelelő középiskolai tanulmányi eredmény és a jeles érettségi is fontos. Érdemes a nyelvtanulásba – különösen az angolba – energiát fektetni, gondoljunk az előadásokra, külföldi tanulmányutakra.

Szakképzés

A szociológusok képzése **egyetemen** történik. A képzés időtartama alapképzésben – azaz az érettségi utáni első egyetemi diploma megszerzésében – 10 félév.

Posztgraduális képzésben – azaz akkor, ha valaki már rendelkezik egyetemi vagy főiskolai diplomával – a képzés általában 8 féléves.

A szociológusképzés jelenleg hat egyetemen hat különböző módon és tematikával zajlik. Most van folyamatban az egységes - minden képzőhelyre kiterjedő - képzési követelmények kidolgozása és kötelező bevezetése.

Általánosságban az mondható el, hogy képzőhelytől függetlenül az első két évben különböző alapozó tárgyakat hallgatnak a diákok, mint például társadalomtörténet, szociológiatörténet, társadalomelmélet, szociológia-elmélet, matematika. Megismerkednek a szociológia empirikus oldalával, azaz a különböző mérési módszerekkel, megtanulják a szociológiai kutatások elemzéséhez szükséges számítógépes eljárásokat. Ismert specializálódási lehetőségek: kisebbségsszociológia, településfejlesztés, társadalomismeret, deviancia, társadalomismeret-tanári.

Az *elméleti előadások* mellett különböző *gyakorlati órák* vannak, melyeken általában kötelező a részvétel. A gyakorlat elsősorban a tanárok által vezetett kutatásokba való bekapcsolódást jelenti, illetve a már említett számítógépes adatelemzést.

Az első két év után különböző *szakszociológiákat* hallgatnak a diákok, illetve specializálódhatnak. A következő szakszociológiák vannak:

- ◆ *tudomány és tudásszociológia* (ez azzal foglalkozik, hogy hogyan változott a különböző társadalmakban a tudomány és a tudósok helyzete).
- ◆ *oktatásszociológia* (amely azzal foglalkozik, hogy milyen a társadalom iskolázottsága, hogyan befolyásolja a társadalmi ranglétrán való előrejutást az oktatási rendszerben való részvétel vagy annak hiánya, milyen társadalmi egyenlőtlenségek tapasztalhatóak az iskolázottságot tekintve).
- ◆ *vallásszociológia* (ez a különböző korok és társadalmak vallásos képzetével foglalkozik, a különböző világvallások társadalmi hatásaival).

- ◆ *művészet és kultúraszociológia* (fő témáját a művészek különböző korokban betöltött társadalmi szerepe jelenti, hogyan lehet leírni a társadalom színházba, múzeum-bejárási szokásait, stb.),
- ◆ *politikai szociológia* (a különböző pártok, pártrendszerek elemzésével, a rendszerváltás politikai és társadalmi hatásaival foglalkozik, az egypártrendszer-többpártrendszer összehasonlításával),
- ◆ *családszociológia* (ami a család fogalmának változásait vizsgálja, a családszerkezet alakulását különböző társadalmakban és történelmi korokban, a családon belüli konfliktusok alakulásával foglalkozik),
- ◆ *deviancia szociológiája* (ez a tárgy elsősorban az alkoholizmus, az öngyilkosság és egyéb deviáns viselkedésformák társadalmi törvényszerűségeivel foglalkozik),
- ◆ *sportszociológia* (ami a futballhulliganizmust, a különböző sportágak társadalmi elfogadottságát vizsgálja, a különböző társadalmi rétegek jellemző sporttevékenységét taglalja, a különböző szabályok kialakulását a sportban és egyáltalán azt, hogyan különült el a szabadidős tevékenység a munkaidőtől).
- ◆ *település- és városszociológia* (a városok szerkezeti felépítésével foglalkozik, azzal, hogyan laknak, milyen elkülönült városrészekben a különböző társadalmi rétegek, milyen városépítési koncepciók vannak, a városok - falvak jellemvonásaival, a lakótelepek vizsgálatával),
- ◆ *gazdaság- és szervezetszociológia* (ami a gazdálkodás különböző formáit vizsgálja, a pénzhasználat lehetséges módjait, a gazdasági szervezetek felépülését, a gazdaság fogalmának eltérő jelentését a különböző korokban és társadalmakban).
- ◆ *egészségügy-szociológia* (amely elsősorban az orvos-beteg kapcsolatát vizsgálja, a közöttük zajló kommunikáció szabályszerűségeit, a különböző társadalmi rétegek orvoshoz fordulásának szokásait),
- ◆ *szociálpolitika és szociálpszichológia* (ez utóbbi a társas kapcsolatokkal, a kommunikáció szabályszerűségeivel foglalkozik, az emberek egymást befolyásoló hatásait elemzi).

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatók. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási, és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

A szakma jövőjéről készült tájékoztatás a <http://www.epalya.hu/munka/foglalkozas.php> weblapon érhető el, a foglalkozás megadásával.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Készült 1999-ben. Aktualizálva 2008-ban az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával.

A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.